

Голові разової спеціалізованої вченої ради
ДФ 26.073.03
Закладу вищої освіти
«Міжнародний науково-технічний
університет імені академіка Юрія Бугая»
доктору економічних наук, професору,
завідувачу кафедри менеджменту,
маркетингу та публічного адміністрування
Ростиславу ТУЛЬЧИНСЬКОМУ

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу
Єрмакова Максима Анатолійовича
на тему: «**Механізм управління корпоративною соціальною
відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку**»,
представлену на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

**Актуальність теми дослідження та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами.**

Актуальність теми дослідження Єрмакова Максима Анатолійовича «Механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку» зумовлена поглибленням соціальних та екологічних процесів у сучасній економіці, зростанням ролі відповідальної поведінки бізнесу та необхідністю інтеграції принципів сталого розвитку у систему управління підприємствами. Особливого значення дослідження набуває в умовах воєнного стану та післякризового відновлення економіки України, коли корпоративна соціальна відповідальність виступає важливим інструментом забезпечення соціальної стабільності, екологічної збалансованості та довгострокової економічної стійкості суб'єктів господарювання. При цьому корпоративна соціальна відповідальність розглядається не лише як сукупність соціальних ініціатив, а як системна управлінська діяльність, що поєднує економічні, соціальні та екологічні цілі підприємства та сприяє формуванню довіри з боку стейкхолдерів. З огляду на поширення ESG-підходів та нефінансової звітності, дослідження механізму управління корпоративною соціальною відповідальністю має важливе теоретичне і прикладне значення.

Тематика дисертаційної роботи тісно пов'язана з науковими програмами, планами і темами, що виконуються у Закладі вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая». Основні положення, висновки та рекомендації, отримані у дисертації, використані при виконанні науково-дослідних робіт: «Підвищення ефективності управлінської структури економічних систем на різних рівнях функціонування» (державний реєстраційний номер НДР 0118U001589), у межах якої автором розроблено систему оцінювання

рівня корпоративної соціальної відповідальності сільськогосподарського підприємства; «Стратегічне управління підприємствами на засадах концепції сталого розвитку» (державний реєстраційний номер НДР 0125U001865), у межах якої автором розроблено механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства у контексті сталого розвитку, що підтверджується відповідною довідкою про впровадження (довідка № 02/0157-Б від 09.09.2025 р.). Актуальність теми дослідження підтверджується й тим, що отримані наукові результати пройшли апробацію та впроваджені у практичну діяльність підприємств, що свідчить про їх практичну значущість. Зокрема, результати роботи використані в діяльності фермерського господарства «Журавушка» (довідка від 24.06.2025 р.) та товариства з обмеженою відповідальністю «Кернел-трейд» (акт впровадження від 23.09.2025 р.). Окремі науково-методичні положення та рекомендації дисертаційної роботи впроваджені в освітній процес Закладу вищої освіти «Міжнародний науково-технічний університет імені академіка Юрія Бугая» (акт впровадження № 02/0157-А від 09.09.2025 р.).

Таким чином, обрана тема дослідження присвячена актуальній та науково значущій проблематиці, безпосередньо пов'язаній із трансформацією сучасних підходів до управління підприємствами, і відповідає сучасним вимогам розвитку теорії та практики менеджменту у частині формування та реалізації механізмів корпоративної соціальної відповідальності в контексті сталого розвитку.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій.

Наукові положення, висновки та рекомендації у дисертаційній роботі Єрмакова М. А. базуються на застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів наукових досліджень. Ключові положення, які містять наукову новизну, засновані на опрацюванні автором результатів значного обсягу сучасних фундаментальних та прикладних досліджень українських і зарубіжних вчених з проблематики управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку. У роботі значна кількість графіків та табличного матеріалу, що показує аналітичну обізнаність автора в проведенні досліджень.

Структура дисертаційної роботи є чіткою і логічною. Зміст відповідає заявленій темі та підтверджує завершеність наукового дослідження. Поставлені завдання, елементи наукової новизни та висновки свідчать про дотриманість в роботі класичної структури. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел та додатки.

У першому розділі дисертації досліджено теоретичні засади формування та розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємств у контексті сталого розвитку. Розкрито еволюцію наукових підходів до трактування корпоративної соціальної відповідальності, узагальнено її сутнісні характеристики, проаналізовано взаємозв'язок КСВ з концепцією сталого розвитку, а також систематизовано чинники, що впливають на формування та реалізацію соціально відповідальної поведінки підприємств. Особливу увагу

приділено обґрунтуванню ролі стейкхолдерів у процесі управління корпоративною соціальною відповідальністю.

У другому розділі здійснено аналітичну оцінку стану та тенденцій розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємств в Україні. Проведено аналіз емпіричних даних, сформовано систему показників оцінювання рівня розвитку КСВ, здійснено рейтингову оцінку підприємств за окремими видами економічної діяльності, а також досліджено чинники впливу на формування та розвиток корпоративної соціальної відповідальності. У розділі використано сучасні методи статистичного, експертного та аналітичного аналізу, що забезпечило обґрунтованість отриманих висновків.

У третьому розділі обґрунтовано та розроблено механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку. Запропоновано методичний підхід до визначення пріоритетних напрямів КСВ з урахуванням інтересів зацікавлених сторін, розроблено систему оцінювання рівня розвитку корпоративної соціальної відповідальності на основі інтегрального показника, а також визначено напрями практичного впровадження запропонованих управлінських рішень на підприємствах, зокрема агропромислового сектору.

Обґрунтованість та достовірність положень дисертації підтверджуються також наведеними далі теоретичними та прикладними розробками, пропозиціями та висновками, що були отримані в процесі дослідження і логічно представлені в дисертаційній роботі.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження.

Наукова новизна сформульованих і обґрунтованих у дисертаційній роботі основних положень, висновків і рекомендацій полягає у поглибленні теоретичних та методичних положень щодо управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку. Новизна результатів підтверджується тим, що у межах дослідження:

удосконалено:

- механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку (розділ 3);
- методичний підхід до оцінювання пріоритетності напрямів корпоративної соціальної відповідальності підприємства (розділ 3);
- систему оцінювання рівня розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємства на основі розрахунку інтегрального показника (із застосуванням функції бажаності Харрінгтона (розділ 3);

набули подальшого розвитку:

- понятійно-категорійний апарат дослідження (розділ 1);
- науковий підхід до збору та оцінювання емпіричної інформації щодо корпоративної соціальної відповідальності підприємств (розділ 2);
- класифікація чинників формування та розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємства (розділ 1);
- інструментарій оцінювання чинників впливу на формування та розвиток корпоративної соціальної відповідальності підприємств (розділ 2).

Оцінка змісту дисертації, її завершеність та дотримання принципів академічної доброчесності.

За своїм змістом дисертаційна робота Єрмакова Максима Анатолійовича повністю відповідає Стандарту вищої освіти третього (освітньо-наукового) рівня у галузі знань 07 «Управління та адміністрування», спеціальності 073 «Менеджмент» та напрямам досліджень відповідної освітньо-наукової програми. Дисертаційна робота є завершеною самостійною науковою працею, у якій отримано науково обґрунтовані результати, що мають теоретичну та практичну цінність.

Аналіз звіту про перевірку дисертаційної роботи на наявність текстових співпадінь дає підстави стверджувати, що подана дисертація є результатом самостійних наукових досліджень здобувача та не містить ознак плагіату, фабрикації, фальсифікації чи компіляції. У роботі коректно використано наукові ідеї, результати та положення інших авторів із належним посиланням на відповідні джерела.

Таким чином, дисертаційна робота відповідає принципам академічної доброчесності, є завершеним науковим дослідженням і характеризується високим рівнем наукової та прикладної значущості.

Мова та стиль викладення результатів.

Дисертаційна робота написана українською мовою. Текст викладено науковим стилем, послідовно, логічно та аргументовано. Виклад матеріалу відзначається зрозумілістю, термінологічною точністю, чіткістю формулювань і повною відповідністю обраній тематиці дослідження. У роботі використано сучасну загальноприйнятту наукову термінологію у сфері менеджменту, корпоративної соціальної відповідальності та сталого розвитку. Структура речень відповідає академічному рівню, а понятійно-категорійний апарат застосовується коректно та послідовно протягом усього дослідження.

Дисертаційна робота оформлена відповідно до вимог наказу МОН України від 12 січня 2017 р. № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами).

Оприлюднення результатів дисертаційної роботи.

Наукові результати дослідження знайшли відображення у 18 наукових працях здобувача, з яких зараховуються 17 публікацій, оскільки у двох статтях число співавторів (разом із здобувачем) становить більше двох осіб (відповідно до Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії). Наукові праці Єрмакова М. А. повністю відповідають змісту дисертаційної роботи та охоплюють основні положення, завдання і результати дослідження. Така відповідність свідчить про системність і послідовність викладення матеріалів дослідження, логічну структуру та завершеність наукового пошуку.

Так, основні результати дисертації опубліковано у восьми статтях у наукових фахових виданнях України категорії «Б», в одній статті у періодичному науковому виданні, проіндексованому у наукометричній базі Web of Science Core

Collection, а також у дев'яти публікаціях апробаційного характеру, зокрема на восьми міжнародних та одній всеукраїнській, що підтверджує наукову обґрунтованість і практичну значущість отриманих результатів.

У наукових публікаціях здобувачем дотримано принципів академічної доброчесності, відсутні випадки фальсифікації даних чи самоплагіату, забезпечено коректне оформлення бібліографічних посилань і належне цитування використаних джерел. Опубліковані матеріали засвідчують здатність здобувача до самостійного виконання наукового дослідження, критичного аналізу, формулювання висновків та представлення результатів відповідно до вимог сучасної наукової практики.

Таким чином, наукові результати, викладені у дисертаційній роботі, повністю висвітлені у публікаціях здобувача.

Зауваження та рекомендації до дисертаційної роботи.

Серед зауважень та рекомендацій, які носять дискусійний характер, слід відмітити наступні:

1. У дисертаційній роботі значну увагу приділено формуванню та обґрунтуванню механізму управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства, однак порівняльний аналіз запропонованого механізму з існуючими зарубіжними моделями управління КСВ (зокрема в контексті ESG-підходів та стандартів GRI) міг би бути розширений, що дозволило б чіткіше окреслити його відмінні характеристики та практичні переваги.

2. Понятійно-категорійний апарат дослідження загалом сформовано коректно, однак окремі терміни, пов'язані з управлінськими аспектами корпоративної соціальної відповідальності, використовуються в різних контекстах. Зокрема, у роботі поняття «механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю», «система управління КСВ» та «інструментарій управління КСВ» подекуди застосовуються як близькі за змістом, що ускладнює чітке розмежування їх функціонального призначення. Більш послідовне теоретичне розмежування зазначених категорій на рівні визначень і структурних компонентів сприяло б підвищенню аналітичної чіткості дослідження.

3. У першому розділі дисертації сформовано розгорнуту систему чинників формування і розвитку корпоративної соціальної відповідальності підприємства, однак у другому розділі не всі з них отримали однакову глибину емпіричного опрацювання. Більш повна інтеграція теоретично обґрунтованих показників у практичний аналіз дозволила б посилити логічний зв'язок між розділами.

4. У дисертаційній роботі ґрунтовно розкрито методичні та інструментальні аспекти управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства. Водночас у подальших дослідженнях доцільним видається більш детальне висвітлення кадрового та поведінкового забезпечення реалізації КСВ, зокрема питань формування відповідних компетенцій управлінського персоналу, розвитку соціально відповідальної корпоративної культури та залучення працівників до реалізації КСВ-ініціатив, що могло б додатково посилити практичну спрямованість запропонованого механізму управління.

5. Значну увагу в дисертації приділено взаємодії зі стейкхолдерами як одному з ключових принципів управління корпоративною соціальною відповідальністю. Разом із тим, розширення аналізу комунікаційних механізмів цієї взаємодії, зокрема у частині організації зворотного зв'язку, регулярності комунікацій та інструментів оцінювання очікувань стейкхолдерів, сприяло б підвищенню ефективності управління соціально відповідальними ініціативами підприємства.

Зазначені зауваження та побажання мають дискусійний характер, не знижують загальної наукової та практичної цінності дисертаційної роботи, не впливають на обґрунтованість отриманих результатів і можуть бути враховані автором у подальших наукових дослідженнях.

Висновок про дисертаційну роботу.

Ретельний аналіз змісту дисертації, ознайомлення з науковими публікаціями здобувача та представленими матеріалами апробації дають підстави стверджувати, що дисертаційна робота Єрмакова Максима Анатолійовича на тему «Механізм управління корпоративною соціальною відповідальністю підприємства в контексті сталого розвитку» виконана на належному науковому рівні, є завершеним самостійним науковим дослідженням, у якому вирішено важливе наукове завдання у сфері управління та адміністрування. Робота не порушує принципів академічної доброчесності, а сукупність отриманих теоретичних і практичних результатів має наукову новизну та практичну значущість для розвитку теорії і практики менеджменту.

Представлені у дисертаційній роботі результати за актуальністю, рівнем наукової новизни, обґрунтованістю висновків і практичною цінністю відповідають вимогам чинного законодавства України, що передбачені в пп. 6-9 положення «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами від 19 травня 2023 р. № 502). Ураховуючи викладене, Єрмаков Максим Анатолійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 Менеджмент.

Офіційний опонент:

завідувач кафедри
підприємництва і торгівлі
Національного університету
«Чернігівська політехніка»,
доктор економічних наук, професор

Наталія ІВАНОВА

Підпис Іванової Н.
Наталії Іванової
Н.І. Іванової
20 р.